

ХАНТЫ ЯСАҢ

Основана
1 ноября 1957 года

19.10.2023
№20 (3632)

Увас мир тәл, тәрум кәсүпсәт вәсәт

12-13 »»

Артём Кашапов па Степан Важенин тынсаң вала тәхты ләсәтәйлдәйән. П. Молданов верум хур

Йис вәлүпсы
таклы ел вәлүпсы
ән вәлдял

»» 4

Каркам,
мутрайң па
вещкат не

»» 6-7

«Ёмвош ёх»
вет ола йис

»» 8-9

Кәщә нәңев Нижневартоск вошә яңхәс

Ай тәхет потты тыләщ 16-мит хәтлән округ кәщә не Наталья Комарова Нижневартоск вош кәщә хә Дмитрий Кощенко, вош дума кәщә Алексей Сатинов па вошәң депутатәт пида вәйтантыләс. Лыв Нижневартоск вош тәм 2023-мит ол па елды вәлты оләтн мәнты социально-экономической верәт оләңән путәртсәт.

Тәм ол вошәң кәщә хуятәт, щурас мир, айлат ех, непекәң хәнне-хуятәт па оса тәхет мир «Стратегии социально-экономического развития города Нижневартоска до 2036 года» поступсы әхтыин рәпитсәт. Лыв ищиты хәншсәт, муй тәм поступсы хуят верты пилдәт.

» Тәм ол вошәң бюджет вухәт мултыкем социальной верәтә тәруптәллүв – 11,6 млрд шойт вух, щит 72 % иса вух эвәлт.

Производственной верәтә хәлум млрд шойт вух пилт, щит мәнум ол эвәлт 11% аршәкә вәл, – лупәс Д. Кощенко.

Нижневартоск вош кәщәйт лапәт национальной па яң региональной верәт әхтыин рәпитләт.

Малой па средней предпринимательства вер әхтыин вух 13 % аршәк мәты пилтсы. 2023-мит ол яртәң тыләщ мәр 12540 щимәщ тәхи тывәс. Щит эвәлт вош бюджета аршәк налог вух юхәтл.

Тәс па ям әшәт ләщәтты верн 2023-мит олн Нижневартоск вошн 2,64 километра хуят нәл әш йилпатсы. Хута әшәт йилпатты мосл, вошәң мир эвәлт иньщәссәт. Н. Комарова партум щирн 25 микрорайонән 44 йилуп әшкола вәнты әш версы. «Жилье и городская среда» вер щирн Северной па Первопоселенцәт вош хуләңән хуши 2,5 километра әш йилпатлы.

Ищиты Н. Комарова лупәс, ям, хути специальной военной операцияйн

вәлты хуятәт па лыв хоттел ехләл, мәта ех катра хотәтн вәлләт, мет сыры йилуп хотәтн мәлдыйт.

Щәлта Нижневартоск вошн «Марафон благоустройства» вер елды тәды. Шиты 2023-мит олн ар йитуп хотәт пүңәлн лапәт хәр нух ләщәтсы. Иса 2017-митол вүш эвәлт 126 арат щимәщ тәхи 153 ар йитуп хот пүңәлн йилуп щирн версы.

Внутренней политика департамент айкел хәнты ясаңа тулмәщәтәс:
Надежда Ильина

Округ бюджета юхтум вухәт ара ортсыйт

Ай тәхет потты тыләщ 12-мит хәтлән округ дума мирхот версы. Щи мирхотн депутатәт округ бюджета мултаса юхтум вухәт мосты щира ара ортты вер нух вантсәт. Иса тәм пүш округ бюджета 63-кем миллиард шойт вух юхтәс. Мет ар вух налогәт эвәлт пилтсәт, щит 59,7 миллиард шойт вух.

ЩИ вухәт госпрограммайт щирн ара ортдыйт. Мет оләңән щит «Современная транспортная система», «Развитие жилищной сферы», «Социальное и демографическое развитие», «Управление государственным имуществом» верәт щирн.

Округ дума кәщә хә Борис Хохряков щи оләңән лупәс:

» Тәм мәнум дума мирхотн депутатәт 63-кем миллиард шойт вух ара ортсәт. Тәм вухәт округ бюджета мултаса юхәтсәт, щит доход щирн. Расход щирн округ бюджет 27

млрд вәна йис. Хулщә налогәт юхәтсәт? Щит мултыкем нефтяникәт эвәлт, аршәк НДФЛ налог па федеральной бюджет эвәлт вухәт. Щи мултаса юхтум вухәт унтасн мүн 35 млрд шойт арата бюджет дефицитарә версүв. Тәм хәтл вәнты щит 55 миллиард арат вәс, интәм 20 млрд арат хәщәс.

Щәлта 9-кем млрд арат вух хотәт ләтты верә тәруптәллүв, щит катра явум па фенольной хотәт. Щи күтн әңкилы-ащилы хәщум нявремәт пәта хотәт ләтты верә вухәт па есәлдыйт.

Сәрханл вош пүңәлн Ас

шәпи нурум омәсты верә 13-кем млрд шойт вух мәлы.

Хәлумкем млрд шойт вух социальной верәтә мәнл. Щит нявремәт сема пилтты па енмәлты верә есәллы, мултыкем щи хоттел еха, хуятәт ай тыләщ вух еша вүләт.

500-кем миллион шойт вух специальной военной операция щирн ләләсты еха нәтупсы ләщәтты пәта мәлы.

И миллиардкем шойт вух тыләщ рәпата вух вәна верты щира мәнл, щит учителята, тохтурәта, культура, спорт рәпатнекәта па щи хуятәта,

мәта ех 2012- мит олн ес-лум президент указ щира пилдәт.

Щи арат ар вух тәм пүш округ бюджета пилтәс, елды ләлн ищиты вер яма ат мәнәс.

Округ дума вице-спикер не, «Единая Россия» фракция кәщә ими Наталья Западнава лупәс, хути тәм округ вухәт оләңән йилпатум поступсы унтасн Югра мұвн вәлты мира мет мосты верәтн вән нәтупсы пилт. Мет оләңән, щит социальной верәт щирн ләщәтлы.

Депутатәт хулиева щимәщ вер пида кашәщәт па и нумәсн щи поступсы йилпатты пәта ясаңләл мәсәт.

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

Югра мўвевн оса тәхет ёх рәт ясңат давалман вәлдәт

Тәм ванән Югра мўвев кәща хотн мирхот вәс. Щәта национально-культурной па религиозной тәхет совет ёх па шуши мирәт совет хуятәт әктәшийдсәт. Мирхот округ кәща дәңкәр хә Алексей Шипилов тәс. Айлат ёх верәт тәты департамент кәща юкана вәлды хә Александр Пономаренко мирхотн путәртәс, муй дыв верләт, дәлн Югра мўвевн арсыр религия тайты мирәт күтәлн дәхсәңа ат вәсәт.

Россия мўвев юстиция министерства щирн, округевн 2632 некоммерческой тәхи рәпитл, дыв күтәлн 108 – щит национально-культурной тәхи, 200 – религиозной тәхи.

хәдмит тәхи холумсәт, дыв арсыр мирәт күтәлн йма па дәхсәңа вәлды щира номинацияйн кәссәт. Мегион вошн кәща юкана вәлды хә Игорь Алчинов путәртәс, хутыса дыв рәпитләт щит верәт әхтыйн:

Ай Дзв юхан хонәңән округевн вәлды хәлум район вәл, щит Советской, Манстәр па Сүмәтвош, хута ин вәнты малососьвинской говорн среднеобской путрупсийн хәнты ясәңән путәртты ёх вәлдәт.

» Арсыр религия тайты мирәт күтәлн дәхсәңа вәлды пәта округевн 150 некоммерческой тәхи рәпитл, – лупәс Александр Пономаренко. – Кимәт шәп ол мәр дыв Россия Президент хә па округ кәща не грант вухәт холумты пәта 134 вохты нәпек китсәт, дыв күтәлн 27 проект пәта тәхет вухн мәсийт. Ийха ки лүңәтты, дыв 29,8 миллион шойт вухн катлуптәсийт.

» Мўң кәсупсийн щит верәт ванлтәсүв: «Ковёр дружбы» вер, «Семейные национальные традиции мегионцев» ванлтупсы, «Хәтлдые» окружной ёмәңхәтл. 2022-мит олн вошәң казак тәхи ёх «Своих не бросаем» немпи вертәсәт, щит вер пәта дыв Мегион вош кәща грант вух ёша холумсәт. Тәм олн округ кәща грант вух нәтупсы унтасн вошевн «Таёжная, задорная...» немпи ван арәт ариты ёмәңхәтл верәнтсы.

» Щит хәнты ясәң давалды щира Ай Дзв юхан хонәңән Тунзингорт кәртән вәлды не Елена Григорьевна Смирнова мосты ясңат әкәтты питсәлэ. Ма дыведа хәнты ясңат тәса хәншты, рецензентәт, редакторәт кәншты нәтсум. 2022-мит олн ван хәтлуп тыләщн щит киника есәлсы, – лупәс Любовь Кашлатова.

Лыпәт хойты тыләщн Ёмвошн «Всемирный Русский Народный Собор» тәхи ёх мирхот верәнтсәт. Щәта округ кәща не лупәс, хути ин тәм йис пурайн мўң мўвевн вәлды арсыр мирәта күтәлн дәхсәңа вәлды мосл, дәлн дыв религиозной верләл, культурайләл, йис верләл давалман елды тәты.

«Восток» тәхи ёх «Мега нация» вер әхтыйн рәпитләт, дәлн вошн вәлды арсыр мирәт культурайләл, йис верләл давалды, дәлн арсыр мирәт күтәлн дәхсәңа, йма ат вәсәт.

Щит тумпи лүв путәртәс, хути дыв рәт ясәң давалды щира онлайн щирн среднеобской путрупсийн путәртты вәндтәләт.

«Всемирный Русский Народный Собор» тәхи ёх правительства ёхлүв пида ийха округевн щит верәт әхтыйн рәпитты питләт.

Щит юпийн мирхотн мир уша павәтсәт, хутыса округевн рәт ясңат давалды щира общественной институтәт рәпитләт. Сүмәтвош районән «Югра дывлңуптәты» хуца пирәщ ёх тәхи кәща не Любовь Кашлатова лупәс, хутыса дыв рўщ-хәнты ясәңәңәннән среднеобской путрупсийн (малососьвинской говор) тәса путәртты пәта киника дәщәтсәт.

Щит юпийн Нуви сәңхум районән «Нумсәң ёх» тәхи кәща не Елена Федотова путәртәс, хутыса дыв рәт ясәң давалләт:

» Мўң Югра мўвевн культура департамент эвәлт хәнты ясәң давалды щира нәтупсы вухн мәсийов, щит 420 шойт вух. Касум мўвевн моньщәт, йис путрәт, арәт тәса вәты ар хуят вәл. Мўң дәңхалүв йис моньщлүв, арлүв, путәрлүв унтасн хәнты ясәң давалды. Щирн ай нявремәт, айлат ёх пида рәпитлүв, видеоурокәт, юнтупсәт дәщәтлүв, щит

«Хүлдор мўв йис путрәт», «Касум мўв арәт» немпи юнтупсәңән, Пўпи як лүңәлтупәт вәндтәты щира видеоурокәт па па әмәщ верәт.

Елена Федотова лупәс, хути округевн мосл экспертной группа ёх әкәтты, дәлн щив хәнты ясәңән йса диалектәтн йма путәртты ёх луңман ат вәсәт, дәлн дыв йма па тәса хәнты ясәңән хәншты пәта правилайт ат дәщәтсәт.

Вәндтәты верәт хүват рәпитты департамент кәща юкана вәлды не Снежана Вонзак мирхотн путәртәс, хутыса округевн шуши мир нявремәт рўтыщәләт:

» Югра мўвевн нявремәт пәта рўтыщәты щира шуши мир верәта вәндтәты 28 тәхи рәпитл. Щәта тәм ол мәр 2777 няврем рўтыщәс, дыв күтәлн 865 хәнты муй вухаль няврем. Нявремәт вой па хүл вәлпәсләты веррәт, шуши мир йис верәт оләңән уша павәтләт, шуши мир юнтупсәтн юнтләт, сәк кәрәтты, ёнтәсты, тыйты вәндтәлдыйт.

Сүмәтвош районән Саранпауль вошн «Мань ускве» рўтыщәты тәхи дәщәтты не Любовь Стаканова путәртәс, хутыса дыв тәм йис пурайн рәт мир культура, йис верәт давалләт. 2024-мит олн «Мань ускве» тәхи 30 ола йил. Йса оләтн Сүмәтвош кәща ёх дыведа вухн нәтләт, щит тумпи грант вухәт холумты щира арсыр кәсупсәтн кәсләт. Йса 29 ол мәр щәта 106 пўш нявремәт пәта рўтыщәты хәр дәщәтсы, щит мәр 3635 няврем рўтыщәс.

Внутренней политика департамент айкел хәнты ясәңа тулмащәтсәт:
Надежда Рагимова

Щиты лупӑс Надежда Георгиевна Максименко – Полнават кертӑн ӑшколайн вӑлты катра пурмӑсӑт давалты хот кӑща, 50 мултас ол нявремӑт рӑщ ясаңа па литературая вӑнлтум ими. Там ванӑн васы мӑнты тылӑщ 8-мит хӑтлӑн лӑв 80 ола йис. Товийн щит кӑрта яңхмемн ма лӑв пилӑда вӑйтантилсум. Лӑв мӑнема вӑлупсӑл олаңан путӑртӑс па музей тӑхел аляс.

Йис вӑлупсы такды ел вӑлупсы ӑн вӑлдял

Мет сыры лӑв ол-
недн иньщӑссум.
Лӑв путӑртӑс:

» Ма васы мӑнты тылӑщ 8-мит хӑтлӑн 1943-мит олн Тюмень вошн сема питсум. Нивл класс етшуптумем юпийн «Вӑрты Октябрь» немпи юх эвалт арсыр пурмӑсӑт верты тӑхийн кӑт ол рӑпитсум. Щӑлта етн 10-мит класс етшуптӑссум па 1961-мит олн велщи пӑншум Тюменской государственной педагогической институтн яма экзаменӑт мӑсум па рӑщ ясаңа па литература тӑты вера вӑнлтыйлты питсум. Тюмень вошӑн ӑшколайн практика щирн нявремӑт вӑнлтӑссум, щирн институт кӑщайт нӑмӑссӑт, мосӑн, елды аспирантурая вӑнлтыйлты мӑнлум муй па вошӑн 25-мит ӑшколайн рӑпитты питлум. Щит пурайн Сӑмӑтвош пӑнӑлн мӑв илпийн газ вӑйтсы, щирн ар хуят щив рӑпитты па вӑлты вӑратсӑт. Мӑн, вет хуят, Увӑс мӑва, Сӑмӑтвош района китсыюв. Щит 1965-мит ол вӑс. Сӑмӑтвоша юхӑтсӑв, тӑта Полнават ӑшкала кӑща хӑ Иван Федотович Пермяков вӑс, лӑв мӑнев имухты вӑслӑ па Полнават кӑрта тӑслӑ. Щит ол Полнават кӑртӑн ӑшкола яң классуп ӑшколая йис.

1965-мит ол вӑш эвалт Надежда Георгиевна кертӑн нявремӑт рӑщ ясаңа, литературая па историяя вӑнлтӑты питӑс. Щит тумпи етнхот алыты драмкружок

▲ Н.Г. Максименко. Л. Гурьева верум хур

лӑщӑтӑс. Нявремӑт «12 тылӑщ», «Русалочка» па па моньщӑт хуят етнхотӑт ванлтуман ванӑн вӑлты кертӑта яңхийлсӑт.

Айлтыева увӑс Полнават кертӑн вӑдман Надежда Георгиевна нумса юхтӑс – там хӑнты керт йис вӑлупсы олаңан уша верты. Щиты «Поиск» немпи кружок лӑщӑтӑс. Лӑв нявремӑт пида кертӑн пирӑщ ӑх хуца мойңа яңхӑс па вӑнлтӑслӑ, муй щирн путӑртты мосл, муй олаңан иньщӑсты, муй щирн непека хӑншты. Мосты айкелӑт ӑктум юпийн арсыр верӑт олаңан непека хӑншӑт па научной мирхотӑтн лӑнӑтсӑт, елды дыв киникаит есӑлсӑт. Вӑн научной мирхотӑт пурайн университетӑт кӑщайт нумсӑн, нявремӑт вантсӑт па елды тӑрум пӑта вӑнлтыйлты вӑсӑт. Щиты Полнават кертӑн нявремӑт арсыр университетӑтн вӑнлтыйлӑт.

ӑшкала музей хот йитн ма шивалӑссум, кашӑн вер олаңан атӑлта хӑншман вӑл. И тӑхийн Полнават керт тывум вер олаңан уша верты рӑхл. 1913-мит олн Тӑрум хот хуца ӑшкала пӑншсы. Щит пурӑ вӑш эвалт лӑнӑтты ки, там олн 110 ола йис, хути там кертӑн вӑнлтӑты вер лӑщӑтты питсы. 1927-мит олн йилуп ӑшкала омӑссы.

1935-мит олн тыв вӑтаң немӑщ учӑной хӑ Вольфганг Штейниц юхтылӑс, щит тумпи Юлия Русская вӑс. Щит вер олаңан ищи атӑлт айкелӑт па хурӑт вӑлӑт.

1938-мит олн тыв арсыр мӑват эвалт нӑртамды мир китсыйт. Щит вер олаңан атӑлт хот йит вӑл – щӑта тӑюм пурмӑсӑт вантты рӑхл. Щит ӑх эвалт керт имухты нух енмӑс, ар хуят колхоз хуца рӑпитсӑт. Щит пурайн кашӑн щемьяйн ар няврем вӑс, щирн ӑшколайн шеңк ар няврем вӑнлтыйлты питӑс.

Атӑлта далят олаңан

уша верты рӑхл. Ванӑн вӑлум кертӑт па Полнават керт эвалт 400 мултас хуят Вулаң Отечественной даля мӑнсӑт, 250 хуят юхды ӑн керлӑсӑт. Щит тумпи Полнават кертӑн хӑйт Афганистан па Чечня хуца даляссӑт. Ин СВО хуца далясӑт.

1954-мит олн Полнават кертӑ Иван Федотович Пермяков юхтӑс, щит пурӑ вӑш эвалт ӑшколайн вӑлупсы йилуп щирн питӑс. Лӑв ар ӑр пунӑс, лӑлн иса мосты утӑт ат вӑсӑт. Йилуп ӑшкала омӑсты олаңан ар пища хӑншӑс. Ӑнтӑма ювмал юпийн тӑп йилуп ӑшкала пӑншсы. Кертӑн мирн ям нумӑсн нӑмды, щирн Полнават кертӑн ӑшкала лӑв немӑлн пунсы.

Атӑлт «Полнават мӑв вӑтаң ӑх» сӑң вӑл, щӑта Анатолий Райшев, Владимир Куриков, Евдокия Нӑмысова, Людмила Зубакина, Таисья Себурова, Артӑм, Анатолий па Юрий Гришкинӑт па па хуятӑт олаңан путрӑт хӑншман вӑлӑт.

Н.Г. Максименко унтасн кӑт вӑн киникайӑн, щит «Живые помнят о вас» па «Полноват. Вехи истории» етсӑн. Ин лӑв йилуп киника лӑщӑтл.

◆ Ешӑк Надежда Георгиевна, сема питум хӑтлӑн пида! Тамхӑтл мӑн нӑне-на вӑн пӑмашипа луплӑв! Нӑн мосты рӑпатаен унтасн ар хуят Полнават керт вӑлупсы олаңан уша верлӑт. Там мӑв Най-Вӑртӑтн ат даваллдыйн, хӑв йис, хӑв нӑпӑт тумтака вӑла!

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Гурьева

www.khanty-yasang.ru

Кашаң ол ай тәхет потты тылащ олниттын мўң мўвевн нявремәт вәндтәты ёх ёмәңхәтл постәлы. 2023-мит олн вәндтәты ёх ола алыщәсы. «Нявремәт вәндтәты ёх – щит мет вулаң хуятәт, лыв унтасәлн мўвтел, мир вәлупсы елды мәнл», – лупәс австралийской лекщитты не, путрәт хәншты ими Хелен Калдикотт.

«Лыләң союм» хуши мутрайң, рәпата пелы сәмәң ёх рәпитләт, лыв рәпатаел мосман тайләт, верлаңтәса вәйтләт. Лыв унтасәлн Ёмвошн вәлты нявремәт хәнты па вухаль ясаңңәна вәндтәлдыйт, шуши мирәт культура олаңән уша павәтләт.

Тәм ванән «Лыләң союм» хуши рәпитты ёх яха әктәшийдсәт, нәмәл-мәсәт, муйсәр хуятәтн лыв хәнты вәндтәсыйт, муй пәта лыв нявремәт вәндтәты вер пирисәт.

Ольга Норова, кәща дәңкәр не:

– Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен нәмпи педагогической университетн вәндтәйлдәмн ма Диана Васильевна Герасимова пида вәтаңә йисум. Лўв әвәлтәда ма олаңмит пўш вухаль ясаң олаңән нумсәт, верәт уша павәтсум. Вәндтум неңем – хурамәң, ям, мир пела сәмәң ими. Ма айтәлн вухаль ясаң хәлдум, сыры рәт ёхлам күтәлн рәт ясаңән путәртсәт, щирн рәт мирем йис верәт мосман тайләдам. Интәм ай пушхиет ищи вухаль ясаңәна вәндтәлдәм.

Владимир Меров, нявремәт луңәлтупәт алыты вәндтәты не:

– Ма вәндтәты хәма Дмитрий Георгиевич Агеев вәс. Лўв мәнәм нарәсты вәндтәс, луңәлтупәт вәндтәты хәя йиты нәтәс, тәс әша китсәлә. Интәм ма нявремәт пида рәпитлум, ищимәщ верәта лывты вәндтәлум.

Ирина Белявская, нявремәт ёнтәсты, шўкщәты вәндтәты не:

– Ма вәндтәты неңем – щит ма әңкәм Евдокия Александровна Белявская, лўв мәнәм математикая вәндтәслә, классәвн ух неңә вәс. Әңкәм тәса ёнтәсты, шўкщәты, арсыр хәнты пурмәсәт верты хошәс. Әңкәм унтасн ма рәт мирем йис верәт яма вәлдәм. Лўв тарум,

Пәмащипа, тынаң ёх!

«Лыләң союм» тәхийн нявремәт вәндтәты ёх

хәрши па вешкат неңә вәс. Мўң геометрия хўват экзаменәт иса «4» па «5» посәтн мәслүв. Лўв олңәлн нявремәт путәртсәт: «Лўв мойпәр па вәндтәл!». Ма әңкәмн тәс әша китсыюм, нявремәт вәндтәты неңә йисум.

Татьяна Афанасьева, методист:

– Ма вәндтәты неңем әңкәм вәл – щит Любовь Васильевна Кокорчук. Лўв мәнәм иса верәта вәндтәл, ин вәнты лўвел хәләнтлум, кашәң мосты верн нәтл.

Олеся Исаченко, методист:

– Ма тәс әша рўщ ясаңәна вәндтәты неңемн китсаюм, щит вухаль не Надежда Ивановна Слинкина. Лўв мәнәм яма путәртты, тәса хәншты вәндтәслә. Надежда Ивановна мўңәна путәртәс, хутыса кашәң вер яма верты мосл. Ма ищи филолога йисум. Ин вәнты лўв пиләда ләхсәңәна вәлдум. Рәт кәртема яңхтемн ипўша лўв хуцәла мойңә луңлум.

Светлана Астапович, ёнтәсты вәндтәты не:

– Вәндтәты неңем Галина Иосифовна Попова классәвн ух неңә вәс, рўщ ясаңәна па литературая мўңев вәндтәс. Лўв унтасәлн рўщ ясаң яма вәдәм. Лўв ром вәс, нәмәлт пурайн ән ўвәс. Галина Иосифовна хоттәл ёхләл нявремәт вәндтәты хуятәта вәлдәт, интәм лўв хилнеңәл әшкола кәщяя вәл.

Наталья Осницкая, секретарь:

– Ма иса пурайн ләңхасум рўщ ясаңәна па литературая вәндтәты не

Любовь Васильевна Васильева иты йиты. Лўв яма па тәса кашәң вер олаңән мўңәна путәртиләс, кашәң няврем мосман тайсәлә.

Игорь Сиренко, нявремәт нарәсты вәндтәты хә:

– Мәнәма нарәсты хә Дмитрий Бобренев шеңк нәтәс, лўв унтасәлн ма аранжировщика па нарәсты хәя йисум.

Валентина Шишкина, хурәт хәншты вәндтәты не:

– Ма олаңмит вәндтәты неңем Надежда Тихоновна Актаева мет яма нәмдәм. Классәвн иса пурайн шитама омәссүв, урокләлн стихәт, путрупсәт, ущхуль путәр шәпиет хәншсүв, ай кинишкайт версүв. Щи пурайн вәндтум верләм ин вәнты мәнәма нәтләт.

Ольга Давыдова, сәк кәрәтты вәндтәты не:

– Вәндтәты неңем – Любовь Леонидовна Зырянова, лўв Ёмвошн технолого-педагогической колледжән рәпитл. Щит ям, сәмәң ими, ин вәнты лўв пиләда ләхсәңәна вәлдум.

Вулаң хә Конфуций хәнты хәншәс: «Вәндтәты хуят па няврем ийха енумләт...». Щимәщ вәндтәты хуятлўв унтасн мўң вәлупсәвн тәс әш пўншсүв, вән пәмащипа нынана, мўңев вәндтум ёх!

Ирина Белявская хәншум путәр хәнты ясаңә тулмащтәс:
Надежда Рагимова

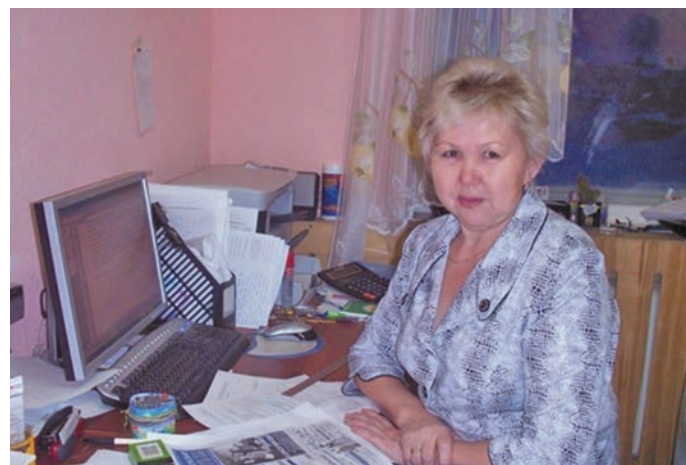
Каркам, мутрайң па вещькат нє

Ханты мирев кўтн апрәң, мутрайң, нумсаң ех вәлдәт. Ши хуятәт давәрт пурая ән вантман иса нўшайт тўңматты шир тайләт. Лыв кўтәлн Софья Романовна Балашова вәл. Лўв 30 мултас ол Ваньщавәт кәрт әшколайн нявремәт вәндтуман рәпитәс, ши кўтн 24 ол әшкола кәщя вәс. Тәм ханты нє «Ветеран труда», «Вәндтәты верәт хўват почётной рәпатнек», «За заслуги перед Белоярским районом» нємпи вулаң ишәк непекәт па мевл посәт тайл. Ай тәхет потты тыләщ 12-мит хәтлән лўв 70 ола йис. Ин Ваньщавәт кәртәң мир па па лўвел йма вәты ех Софья Романовная йм вўща ясңәт лупләт.

Нуви сәңхум район кәщя хә **Сергей Маненков** Софья Романовна Балашова рәпата олаңән тәп йм ясңәт лупл. Хән Ваньщавәт кәрта мир-хотәта юхтыйл, кәртәң мир лўв эвәлтәда Софья Романовна олаңән лутәп йм па тәпәң ясңәт хәдәнтләт. Айлат хуятәта лул, хуты щит каркам, рәпата пелы сәмәң нє, лўв мулты рәпатая ки вўянтәл, иса етшәты вәнты верл. Мосл лупты, С.П. Маненков па С.Р. Балашова әрңәдал унтасн тәмхәтл Ваньщавәт кәртәң пушхиет ләщкам па хошум әшкола хотн вәндтыйлдәт.

яңхийлсум, нявремләм вәндтыйлды верәт олаңән путәртсумн. Рәпатаёмн верләм атма ки мәнләт, ма ищи Софья Романовна хуца мәнлум, лўв иса пурайн нәтл. Лўвел шеңк мосман, сәмәңә тайлдем. Ар ол мәр тәлаңә, йма ат вәл.

С.Р. Балашова

муй даращәт алтәсты нәтәс. И пўш кәртәвн и хот тўтн питсы. Софья Романовна пәлдтапдыя ши хота луңемәс па нявремәт ким тәслә. И нявремие пәдъница вәнты ешн алсәлә, әхәтшәк хўвн ши пушәх нәмәлмийс. Щит пәкты па мутрайң нє. Лўв хуцела арсыр нўшайт пила мир юхтыйлсәт, тәм нє кашәң хуята нәтты шир тайс. Нявремләл пила лўв хәрщи па така иньщәсты әңкия вәс. Нәмләм, и пўш лўңән әшкола хот йилпатты пурайн олюп ән тәрмәс, Софья Романовна кәртәвн хотәт хўват йңхман мосты олюп вәйтәс (кәртән лапкайн щимәщ олюп әнтәм вәс). Мосты пурайн әшкола хотәв йилпатсы, ширн лўв олңәлн лупты мосл – муй дәңхәл, иса верл.

Аңкөм – Ксения Ивановна Молданова – Софья Романовна мосман тайсәлә. Лупийс, хуты лўв саттәда нух доляс, давәрт

утәт пелы ән вантман иса пурайн елды шәшәл. Ханты ширн щимәщ ясәң вәл – «юхлы вәлты ут», Софья Романовна – щит «елды вәлты ут».

Әшколайн нявремәт рўщ ясәңә вәндтум нє **Антонина Ледкова** щиты хәншәс:

– Софья Романовна – шеңк каркам нє. Лўв кашәң хуят олаңән нәмәсл, кашәң вер олаңән нәмәсл. Ма щиремн, лўв нємхәнты ән тәюмл, рәпатайл, эвәлт әр вўл. Мосты пурайн лўв тарума вәл, мосты пурайн лавәлды нєңә вәл. Кәртәвн няврем муй аңкел-ащел, давәрт пурая ки юхәтл, лўв имухты лул: «Ма Софья Романовная луллум». Ши хәннєхә кашәң вер тўңматты шир тайл. Әшкола кәщя вәдман лўв кәт пўш йилуп әшкола хота касәлды вер дәщәтәс. Лўв пәтәда щит амтәң хәтләт вәсәт. Әшколая йилуп пәсанәт, омәсты пәсанәт,

Нуви сәңхум вошн вәндтәты верәт хўват комитет кәщя ләңкәр хә **Андрей Никитин** лупәс:
– Тынәң Софья Романовна! Ёмәңхәтлән пила йм ясңәт нәңена луллум! Дәңхалум тәлаңә вәлды, ләлн вәлупсәнән ар амтәң вер ат вәс, рәт ехләңән иса пурайн лавәдман ат тайсийн. Ма пәтема нәң иса пурайн йм кәщя, сәмәң, мосты верн нәтты хуята вәлдән. Уяңә-пищәңә вәда!

Кәртән киникайт лўңәтты хотн ар ол рәпитум нє **Нина Шабаршина** лупәс:

– Ма иса пурайн нәмәслум, хута лўв ши арат әр вўл, ләлн ши арат рәпитты, кашәң хуята нәтты. Тухләң хоп кәртәва юхтыйлдыйн Софья Романовна и тәхийн ән доляс, нєңәта ай нявремләл пила давәрт хирләл тәты, лапка пәта пурмәсәт

Ваньщавәт кәртәң лапкайн ар ол рәпитум ими **Валентина Попова** лупәс:
– Ма щиремн, Софья Романовна әшколайн мөт йм кәщя па нявремәт вәндтәты нє вәс. Ваньщавәт кәртәң әшколайн хәт нявремләм вәндтыйлдәт, ширн ма ванкўтды әшколая

мосты шўңкәт дәтты пу-
райн щитәт мойлупсәт
йюкана тайс.

Ваньщавәт кәртән аш-
кола кәца дәңкәр хә
Евгений Свинцов лупәс:

– Мўң 2004-мит одн
Ваньщавәт кәрта рә-
питты юхәтсүв, Софья
Романовнайн яма нәт-
сыюв. Мўңева вәлты-
холты ширевн иса нәтәс.
Муйсәр нўшайт тайсүв,
иса лүв хуцела нәтупсы
вохты яңхсүв, лүв иса
нәтәс. Щиты мўң кәртэв,
әшколаев, кәртәң мир
мосман, сәмәңа тайты
питсүв. Софья Романовна
оләңән лупты мосл –
щит рәпата пелы сәмәң,
каркам нә. Ма дәңхалум
лүвела тәлаңа вәлты, лүв
вәндтум нявремәдәл па
лүв пидәда рәпитум ех-
дәл пида вәйтантупсәт
тәп амәт ат тәләт!

Ар ол ай пушхиет хәтл
мәр тайты хотн рәпитты
нә **Руфина Гришкина**
Софья Романовная ищи
ям ясәт лупәс, дәлн лүв
ар йис, ар нәпәт тәлаңа
ат вәс, нявремәдәлн па хи-
лыдалн сәмәңа, иса пу-
райн лавәлман ат тайсы.

Ваньщавәт кәртәң тәс
ешпи нә **Нәлли Пичерс-
кая** лупәс:

– Софья Романовна
әшколайн кәцая рәпит-
мәлн ар пўш Нуви сәңхум
воша яңхиләс, итәх пурайн
Ас хўват ертәң муй вотәң
хәтләтн хопн мәнты мо-
сәс. Лүв тәса вәятл, хути-
са хопн мәнты мосл, хута
ай йиңк, хута Ас мух-
ты мәнты мосл, хутыса
вотәң хәтл пурайн мәнты
мосл. Асн кәрәщ хумпәт
хўват, еңкәң Ас хўват лүв
яңхәс, итәх пурайн мотор
шўкәтийл, щит пәта вәнтән
улты-холты мосәс. Щирн
ин тәм нә пида арсыр тә-
хета яңхты пәлты ән мосл.
Софья Романовна кәцая
вәлмәлн ар няврем тай-

ты хоттел ех пида иса
пурайн яма рәпитәс, дәлн
нявремәт кашәң хәтл
әшколайн ат дәпәтсийт.

Ваньщавәт кәртән аш-
колайн вәндтылүм ех ищи
Софья Романовная ям па
хошум ясәт лупләт. **Иван
Молданов** лүвела щиты
хәншәс:

– Тынәң Софья Рома-
новна, емаңхәтлән пида
ям вўща ясәң нәңена
китлүм. Нәң ар ол мәр
әшколаевн кәцая вәсән,
нәңена вән пәмәщипа
ясәң луплүв. Нәң ям, сәмәң,
вещкат хәннәхә. Тәлаңа,
уяңа-пищәңа вәда!

Николай Попов лупәс:

– Ма ширемн, Софья
Романовна – щит мөт
тарум нявремәт вәндтә-
ты нә. Ма лүв эвәлтәда
пәлсум, лүв ванкүтлы
мўң классәва юхтыләс.
Щит тумпи лүв вещкат
па кашәң верн нәтты нә.
Лүв мўңты вәндтәс, хути
кашәң вер мосл етшәты
вәнты верты. Ихушьяң
класс юпийн ма нәмәссум,
хулта вәндтылды мәнты,
ма нәмәссум, институтн
вәндтылды ән веритлүм.
Тәп Софья Романовна
мәнема така лупәс, хути
ма щәта вәндтылды пәк-
лүм. Щирн ма институт
етшуптәсум, вудаң непек
еша павәтсум, щит пәта
Софья Романовная вән
пәмәщипа луплүм.

**Нина Говорина (Лед-
кова)** лупәс:

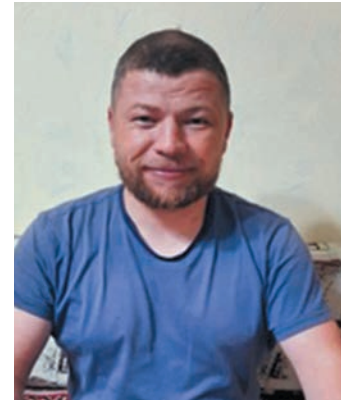
– Щимәщ хәннәхәйт

вәлләт, хуйтат мулты
вер олңиттәлн щит сора
верты дәңхаләт. Ичимәщ
неңа Софья Романовна
Балашова вәл. Ар непек
ләщәтты, карты кел хўват
путәртты, тухләң хопа мән-
ты, ищки хәтләт пурайн
дәлн әшколайн хошум
ат вәс – щит па па арсыр
верәт оләңән лүв кашәң
хәтл нәмәсәс. Ашколайн
лүв хот йитәлн ивулап
нуви тўт хәтләс. Лүв мир
пида па мир пәта рәпитәс.
И вер яма нәмләм, и пўш
сүсн муй па товийн, яма
ән немләм, вән классәтн
вәндтылүм нявремәт Ас
пеләка мәнсәт, ашколая
урокәта ән юхәтсәт. Со-
фья Романовна щит олә-
ңән уша верәс, сора вән
хәйт па неңәт әктәс, дәлн
нявремәт кәншты ат мән-
сәт. Лүв хәрщия путәрт-
мәлн лыпел шәңк ям па
сәмәң вәс, нявремәт мән-
мәлн сәмл кәшаңа вәс.
Софья Романовна хурасуп
хәннәхә ма ән вантсум.
Емаңхәтлән пида! Тәлаң
еш, тәлаң күр!

**Стелла Тришкина (Ти-
миргалеева)** лупәс:

– Ма ям хәннәхәйн
Софья Романовна Бала-
шовайн вәндтәсыюм.
Лүв урокәлән нәмәсты,
лўңәтты, путәртты мосәс.
Итәх пурайн мўң мулты
верты партсаюв, Софья
Романовна щит пурайн
мосты верәт тўңмәтәс.
Лүвела мосәс уша верты,
иса дәтутәт ашколая
тәсыит муй әнтә, ашкола
питәрн доньщ нух вўсы
муй әнтә, иса нявремәт
вәндтылды юхәтсәт муй
әнтә па па мосты верәт
оләңән. Муй арат әр щит
пәта мосл. Лүв иса верты
пәкәс! Мўң, ашколайн
вәндтылды нявремәт,
Софья Романовна иса пу-
райн мосман па сәмәңа
тайсәв па ин вәнты щиты
нәмәслүв. Институт юпийн
ма ашколайн рәпитсум, ин
нәмәслүм, лүв пәтәда ән

верты вер әнтәм вәс, иса
нўшайт тўңмәтты рәхл,
иса верәт верты рәхл.
Вән пәмәщипа Софья
Романовная луплүм, лүв
эвәлтәда ар мосты вера
вәндтылсум. Дәңхалүм
лүвела иса пурайн әрәңа,
тәлаңа, яма вәлты!

Владимир Воронов
хәншәс:

– Ма яма нәмләм, хути-
са мўң Софья Романовна
пида Илья Константино-
вич Молданов хота мойңа
яңхсүв. Щит пурайн Нина
Кирилловна вән сорт ка-
вәртәс па мўңева кашәң
лүв оләңән путәртәс. Ин-
тәм вәна ювмәмн щит
оләңән хәләнтты дәң-
халүм, щит пурайн мўң
Софья Романовна пелы
тәп вантсүв, лүв иса каме-
рая кина верман вәс. Щит,
алпа, кина верты оләңмит
шўңк кәртәвн вәс. Ин
Софья Романовная ям яс-
ңәт луплүм, тәлаңа, яма
ат вәл!

Мўң, «Хәнты ясәң»
газетайн рәпитты ех,
ищи Софья Романовна
Балашова тәпәң ясәт
луплүв! Дәңхалүв, дәлн
лүв ищиты ар ол мәр так-
сара, уяңа-пищәңа, яма,
каркама ат вәс! Тәлаң
еш, тәлаң күр! Ар амәт, ар
йилуп вер, уй ат вантәл!
Хотәң ехләл пида Кәлтәщ
Аңкийн ат лавәлдыйт!

Антонина Ледкова хәншум
путәр хәнты ясәңа тулмащтәс:
Надежда Новыхова

«Ёмвош ёх» вет ола йис

Васы мәнты тылғаш 7-мит хәтлән округ творчества хотн ар вошәң па па вошәт эвәлт мойңа юхтум мир амтәң ёмәңхәтлә әктәшсәт. Вантә, тәм хәтлән вет ол юхлы вошевн «Ёмвош ёх» ариты-якты тәхи тывәс. Ши пурайн вошәң апрәң па оса верәт тәты хәнты имет ариты-якты тәхи ләшәтты нумәс версәт. Ләлн хәнты мир йис ясәт, путрәт, моньшәт па арәт дерамтты па шавиман елды тәты. Ләлн иса мира хурамәң хәнтылүв арәт па катра якәт ванлғәты па айлат ёх вәндлғәты. Мет олаң пүш дыв «Югра лыднуптәты» оса тәхийн арисәт, щәлғә айлғәева арсыр етнхотәтн, вәйтәнтупсәтн па вән ёмәңхәтләтн ариты питсәт.

ясәт «Ёмвош ёха» лупты ләңхәлүв. Уяңа-пищәңа, тәлаңа па амтәңа ар ол тәшәң Югра мўвн рәтләл пила вәлты па ишисаты сыр-сыр ёмәңхәтләтн хәнты мир йис верәт хурамәң тур сыйн ванлғәты.

Пәмәшипа ясәт луплүв «Ёмвош ёх» кәша неңа **Фаина Павловна Иштимирова**. Тәм хәннехә әрн вет ол юхлы «Ёмвош ёх» ши тывәс.

Интәм кашәң имие олаңән еша айкел тәлум.

Фаина Иштимирова – мирев күтн «Куренька» нем тәйтты ими, Югра мўвев культура вер әхтыйн заслуженной рәпатнек, «Хәтл» немпи хәнты-вухаль мир театр хуца якты вәра вәндлғәты неңа вәс, «Ёмвош ёх» ариты тәхи кәша не. Лупды, муйсәр хот эвәлт хәннехә тывл, щимәш хуята йил. Йина па. Павел Тарасович Костин ащел Манстәр район Ём вош (Вежакары) кәрт эвәлт, Ас вухаль хә. Лүв «Победа» немпи колхозн рәпитәс, рүтьшуман хурамәң хурәт хәншәс. Ольга Ильинична әңкел хәнты Миляхов рәт эвәлт йил, лүв – Щуйл кәртәң не. Вәлупсәл мәр мир лекшитәс, лүв нывләк сәмуп имия вәс. Ёмәңхәтләт пурайн юлн хурамәң тўр сыйн арийс.

Тәмхәтл «Ёмвош ёх» арсыр тәхетн яма вәды па дыв амтәңа ләвәлдйит. Тәм неңиет әнтә тәп хурасәң тўр сыйт тәйләт, ешәңләлн ишиты хурамәңа ёнтәсты, тыйты па сәк кәрәтты яма хошләт. Щиты дыв ёмәңхәтләт пәта йис щирн тәса хәнты мир дәмәтсх әнтсәт. Дыв

пелада вантман, нюр әня! 5 ола ювум ёмәңхәтл пәта Ёмвош округ творчества хотн «Ёмвош ёх» хурәт па хәнты мир дәмәтсхәт эвәлт хурамәң ванлғәтпсы ләшәтсәт. Ши тумпи мавәң-летутәң пәсан омәссәт. Тәта хүл, нюхи по воньшумутәң нянь телыева, арсыр воньшу-

▲ «Екрат хўват» ар ариләт

мутәт па па мавәң утәт леты па епләң ванши шай яньшты кашәң хәннехә веритәс.

Ар тәпәң па пәмәшипа ясәт тәм етнхотн «Ёмвош ёха» лупсы. Вулаң мойң ёх эвәлт тәта Югра мўв кәша ләңкәр не Елена Шумакова, округ луваттйин культура верәт әхтыйн кәша не Маргарита Козлова, Россия мўв заслуженной рәпатнек Александр Конев, «Хәтл» немпи Ас-угорской театр кәша хә Евгений Захаров па тәта рәпитты режиссәр хә Леонид Архипов вәсәт. Ши тумпи Ёмвош вухаль мир «Луи сам» арәң неңиет ищи юхтыйлсәт.

Мўң, «Хәнты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайңәлүвн рәпитты ёх, ишиты ар хошум па тәпәң

Айтәлн Фая эвие якты вер пелы сәмәң вәс, кашәң ёмәңхәтл, пурайн юлн етнхот ләшәтыләс, арийс

▲ Мойң ёха «Ван рәтәт» ар ариләт

па якӑс. Ӑшколайн лӱв ищи арсыр ӑмӑхӑтлӑт, етнхотӑт верты нӑтӑс. Айтелн така нумӑс тӑйс – культура верӑт елды тӑты питл. Щирн елды Пулӑнавӑт воша мӑнӑс па культпросветучилищайн вӑнлтылӑс. Щӑта тӑп и лапӑт «Сыра-Сӑв» якты тӑхийн тӑса якӑс.

1981-мит одн непекаӑн айлӑт эвие Поднавӑт кӑртӑн культура хотн лапӑт ол рӑпитӑс, мет сыры художественной кӑщӑя вӑс, 1984-мит одн тӑм тӑхи кӑщӑя йис.

1988-мит одн тӑнлуп тылӑщ Верхнеказымской кӑрта вӑлды па рӑпитты каслӑс. Тӑта «Импульс» культура хотн якты вера вӑнлтыты неӑа вӑс. Хӑлум ол юпийн Фаина Павловна Нуви сӑнхум воша вохсы, щӑта шуши мир культура тӑхи кӑщӑя йис. 1993-мит одн «Увӑс хурамӑт» немуп якты тӑхи лӑщӑтӑс. Щи тӑхи ӑх хӑнты мир якты вер альман Россия мӱвев хӱватыйн па па хон пелӑк мӱвӑта янхсӑт.

Щи олӑтн лӱв ипулӑн Петра хон вошн А.И. Герцен немпи педуниверситет хуща культуурола вӑнлтылӑс, щит 1997-мит одн етшуптӑслӑ.

Щимӑщ апрӑн не иса тӑхетн вӑйтсы. 2003-мит одн Ф.П. Иштимирова «Хӑтл» немпи хӑнты-вухаль мир театр хуща якты вера вӑнлтыты вохсы. Щирн Ӑмвоша юхтӑс. Щи тумпи 2004-мит одн лӱв ипулӑн «Лыдӑн союм» тӑхийн нявремӑт якты вӑнлтыты питӑс.

Щи арат ол шуши мир культура верӑт лавӑлдыт мӑр Фаина Павловна арсыр ишӑкты непекаӑт тӑйл, щи тумпи ван хӑтлуп тылӑщ 2009-мит одн «Заслуженный деятель

культуры Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» вӑн нем холумтӑс.

И пӱш Фаина Павловна Людмила Гурьева пила Нижневартовской района «Россыпи Югры» немпи увӑс мир йис вӑлупсы алыты кӑсупсы арталӑты щира мӑнсӑнӑн. Арсыр арӑт, лӱнӑтты арӑт хӑлӑнтсӑнӑн, якӑт, етнхотӑт вантсӑнӑн па нӑмӑсты питсӑнӑн, муй пӑта округев вулӑн вошн ищимӑщ тӑхи ӑнтӑм? Щирн 2018-мит одн вошӑн хӑнты имет ӑктӑщсӑт па «Ӑмвош ӑх» немпи ариты тӑхи щи ӑтӑс.

Мет хурамӑн тӱр сый «Ӑмвош ӑх» хуща **Людмила Гурьева (Шульгина)** тӑйл. Тӑм каркам, апрӑн па мир пелӑа сӑмӑн, неӑие ищиты ар ӑн пунӑс, лӑлн вошевн хӑнты арӑн ӑх ийха ӑкӑтты. Вантӑ, айтелн рӑтӑсӑн така тӑйтты не ариты вер сӑмӑна тӑйл. Лӱв лупӑс:

» *Ма Лорвош район Асов кӑртӑн сема питсум, рӑт Ай Ас хонӑн омӑсты Илья-кӑртемн ӑнумсум. Ма ариты щемья эвӑлт, айтелн арӑт хӑлӑнтсум. Алексей Семёнович Шульгин щӑт-щӑщем Пӱпи якты хотӑт верӑнтӑс, тӑса арийс, Евдокия Степановна Шульгина (Тарасова) щӑщем ищи йма арийс. Ащем-ӑнкем ищи тӑса арисӑнӑн. Ма айтелн тӑп ар хӑлсум имухты арисум, щӑщем щи вер олӑнӑн уша верӑс па ястӑс: «Люда хилдыӑм ариты-нарӑсты вера вӑнлтыты ӑшколая мияты!». Щиты ма щи ӑшколая янхсум, ариты, аккордеонӑн нарӑсты вӑнлтылсум. Иса пурайн ариты вер сӑмӑна тӑйлум. Мӱн щемьяевн Мария, Елена ащӑн упеӑдам па Эльвира упем ищи хурамӑн тӱрсыйт тӑйлӑт па Асов кӑртӑн «Лапӑт*

Ӑмӑн ухшамӑн як

Хӱл веллӑслӑты неӑӑт як. И. Самсонова верум хурӑт

най» немпи ариты тӑхийн арилӑт.

«Ӑмвош ӑх» тӑхи – щит мӑ пӑтема уян тӑхи. Вантӑ, щӑта мӱн ийха нӑмӑслӱв, муйсӑр йилуп арӑт ариты, якӑт якты, етнхотӑт алыты питлӱв, ӑмӑхӑтлӑта лӑщӑтлӱв. Мӱн мирева уй па амӑт тӑлӱв – щит шеӑк мосты вер!

Валентина Швецова (Ерныхова) – мир кӱтн нюр вӑтаӑ арӑт хӑншты ими Александра Пахмутова немн альщӑлды. Вантӑ, тӑм вӑна пелка ювум имев хӑнты арӑт па ар сувӑт хӑншӑл. Валентина Елисеевна Швецова (эви опращнемл Ерныхова) ван хӑтлуп тылӑщ 22-митн 1958-митолн Амня кӑртӑн Сӱмӑтвош (Нуви сӑнхум) районӑн семапитӑс. Айтелн лӱв сӑмӑна хӑлӑнтӑс, муй

щирн хурамӑна аӑкӑкел, щӑщел па ӑкӑкел арисӑт. Итӑх пурайн Валя эвие кӑртӑн нявремӑт ӑктӑс па лыв пӑтӑла арийс.

Ӑнкел ӑнтӑма ювум юпийн Валентина лӱнтарлӑл хӑншты олӑнитсӑлӑ. Ям арат ол юхлы лӱв Нуви сӑнхум вошн «Увӑс хурамӑт» немпи ариты-якты хота янхӑс.

2018-мит одн Ӑмвошн «Ӑмвош ӑх» немпи ариты тӑхи тывӑс, щӑта вошӑн хӑнты имет арилӑт. Валентина ищи тыв янхты питӑс. Лӱв арӑт хӑншӑл па ийха щитӑт арилӑт.

(Путӑр елды 21 номерн луӑтаты.)

Путӑр хӑншӑс:
Ирина Самсонова

Ёмвошн «Торум Маа» хуца васы мӑнты тылӑшн 6-мит хӑтлӑн «Увӑс хӑнтэт летутӑт» ванлтупсы пӑншса. Йис ёхлӑв летутӑт тӑмхӑтл вӑнта мӑңева вера мослӑт. Кашӑн мир хуца летутӑт мухты яма кӑл, мӑта мӑвн лӑв вӑл, муйсӑр велпӑсӑт лӑв тӑйл, муйсӑр вой-хӑл велпӑслӑл. Щӑлта па арсыр мир летут пӑсанӑн омӑстыйн ищи сыр-сыр рӑхлӑ верӑт уша верты пищ вӑл. И пӑсанӑн омӑстӑвн, и пӑсанӑн летӑвн мӑңева яма кӑл, мӑта мӑв эвӑлт тӑм хӑннехӑ. Йис ёхлӑв летут вош хӑра питум хӑнтӑта леты ищи ӑмӑш. Вӑн вошн вӑлты хӑнтӑта мӑң юханлӑв тӑйты хӑл, тӑмхӑтл вӑнта мосл, мӑң мӑвев тӑйты вӑлтылӑв нюхи тӑмхӑтл вӑнта мосл.

Увӑс хӑнтэт летутӑт

▲ Ванлтупсыя юхтум хуятӑт. П. Молданов верум хур

Тӑм ванлтупсы пӑншум тӑхийн ванлтасы, муй вӑрн хӑнтэт летутӑт ӑкӑлтӑт, вой-хӑл веллӑт муй ӑша павтум летутӑт шавилӑт, пӑсан хуца омӑслӑт па делӑт. Щӑта тунты эвӑлт, юх эвӑлт верум анӑт-сӑнӑт, лыйт па сыр-сыр пурмӑсӑт ванлтӑлыйт.

Ванлтупсы пӑншум тӑхийн хӑнты йис верӑт яма вӑты кӑтӑн Е. А. Нӑмысова па З.Н. Лозямова юхтум ӑх ещӑлт путӑртсӑнӑн хӑнты летутӑт олӑнӑн, муйсӑр пищӑт вӑллӑт кашӑн хӑнтэт вӑлты мӑв сӑнӑн.

Хӑнтӑта мет мӑстӑлӑт хӑл па нюхи эвӑлт верты летутӑт. Хӑл – щит мет мосты летут, арӑл пелӑк хӑнтэт хӑл таклы вӑлты пищел ӑнтӑ, щит пӑта этнограф ӑх хӑншлӑт, мӑтты хӑнтэт – щит «хӑл леты ӑх».

Музей кӑща лӑнкар ими Эрика Сургутскова ӑх ещӑлт ям вӑща ясаӑн, путӑртмалн лупӑс:

» Тӑмхӑтл тӑм летут ванлтупсыя вера ар ӑх юхӑтсӑт, летут верӑт мирн вера вана тӑйлайт.

Увӑс мирев йис летутӑт мӑң музей хотӑвн вера вана тӑйлӑлӑв, музей пӑншум олӑн хӑлтӑт эвӑлт вана тӑйлӑлӑв. Мӑнӑма иса пӑш Зоя Никифировна ясӑт нумӑса питлӑт. Лӑв иса пӑш путӑр тӑйс, щит Собянина 1 реп хуца вӑлтӑвн, мӑтты мӑң репев – йилуп нянь рӑвӑн вӑлты реп, кашӑн хӑннехӑ щит олӑнӑн вӑллӑ, кашӑн хӑннехӑ щит вер ӑмца тӑйлӑлӑлӑ. Тӑмхӑтл летут ванлтупсы мӑң па тӑхийн версӑв, тӑм вош хотӑвн щит нянь кӑрев тӑтыел, йилуп нянев каврум рӑвиел ин па тӑта ат сашлӑт, хӑн мӑң йис

ӑх летут олӑнӑн путӑртты питлӑв.

Музей хуца научной сотрудирика рӑпитты ими Ирина Ксенофонтова лупӑс:

» Ванттыйн, хӑл нӑхӑсты – щит ай вер, семдал нух вӑя па щит, яма ки вантты, вер ки яма вӑты, хӑл нӑхӑсты вер ар пищ тӑйл.

Елды па лӑв путӑртӑс хӑнтэт ӑмӑн верӑт олӑнӑн, хӑнтэт вой-хӑл хурӑн, янхты лӑнхӑт олӑнӑн. Арсыр юханӑтн мӑв-йицк лавӑлты лӑнхӑт арсыр ӑмӑн хурн вӑллӑт. Щит пӑта итӑх тӑхетн хутӑн нюхи леты ӑн рӑхл, щит Ас мӑвн, тӑх тӑхетн па шош велты ӑн рӑхл, щит Касум мӑвн. Арӑл пелӑк мӑвн тохтӑн ӑмӑн тӑйла па тохтӑн нюхи леты ӑн рӑхл. Па тӑхетн па пасыр войт ӑмӑн

тӑйлайт. Лӑнхӑт хӑл хурн ищи вӑллӑт. Щит пӑта тӑх тӑхетн имета ӑн рӑхл сорт, сӑх хӑл, нӑхӑсты, паннӑ леты.

Киникайт хуца хӑншман вӑл, мӑтты арӑл пелӑк ӑмӑн верӑт – щит имет пӑта вӑлты верӑт. Йина щит, щимӑш сайлӑты верӑт вӑллӑт. Тӑп икета ищи лавлӑсман вӑлты мосл. Икета ӑн рӑхл кӑрӑн вой тӑп уӑла пунты – кӑрӑн войн пӑрумла, ӑн рӑхл нялум тый леты – нялмиты питл, па па ар верӑт ӑн рӑхл верты. Икета тӑх летут ӑмӑлты верӑт, щит иса пӑш вӑнт хуца па йицк хуца лавлӑсман вӑлтӑл пӑта. Анӑт-сӑнӑт кӑтн хӑнтӑта ищи лавлӑсман вӑлты мосл. Кеши тый эвӑлт леты, анӑт пила юнтты, анӑтн сыйлӑты ӑн рӑхл па па арсыр верӑт вӑллӑт.

Ванлтупсы пӑншум хӑтлӑн мойн ӑх летут пурмӑсӑт вантсӑт, уша версӑт, муй вӑрн летут кавӑртла. Щит киньща па тӑм хӑтл лыв арсыр хӑнты летут пӑлыет уӑла пуныйлсӑт. Надежда Коновалова тӑмхӑтл пӑта шӑмӑх верӑс, па ӑх щит шӑмӑх пӑлыет мира ортсӑллӑ. Зоя Никифоровна кӑлӑн палум нянь верӑс, ищи ӑха ортсӑллӑ. Ванлтупсы пӑншум тӑхия «Панорама» ресторан эвӑлт шеф-повар Виктор Поус юхтылӑс, лӑв ӑха ванлтӑс па ортӑс брускетта немуп летут, щит летутӑт лӑв хӑнтэт йис летутӑт пелӑ вантман верӑс.

Тӑм ванлтупсы тылӑш мӑр рӑпитты питл.

Путӑр хӑншӑс:
Пӑтр Молданов

Югра мўв хурамәң мир

Тата әнтә тәп округ вошәт па кәртәт эвәлт сыр-сыр хурамәт мосман тайты хәйт-неңәт вәсәт, Удмуртия, Коми па Саха (Якутия) мўвәт эвәлт мойң әх әмәщ вәйтәнтупсәта ищи юхтыйлсәт.

Мосл ястәты, хурамәң ләмәтсүхәт па арсыр хурамәң пурмәсәт верты ванлтупсы Югра мўв кәщә не кәсупсы вух унтасн тывәс. Вантә, тәнял грант нәтупсы вух ёша павтум әх ол мәр ләщәтум пурмәсәл, тәм ванлтупсыя тәсәт.

Сырыя әктәщум әх хурамәң ләмәтты сүхәт, пурмәсәт, шүкщәты верәт па хәннехәйн верум утәт немасыя патент непек ёша холумты вер олаңән ясаң тәсәт.

Наталья Загуменнова, Коми мўв Сыктывкар вош хушә йис па йилуп щирн ләмәтсүх верты па щитн яңхты щира вәндтәты тәхи кәщә. Лўв «Кашәң мир тайты ләмәтты сүх әр тайл» немпи вер олаңән айкел тәс.

Елды Удмуртия мўв Ижевск вош эвәлт юхтум не Ирина Кондратьева «Ибыр-весь» немуп тынаң кевәт эвәлт удмурт мир хурамәт верты тәхи олаңән ай павтәс.

Надежда Касаткина – ищи Удмуртия мўв эвәлт юхтум ими. Лўв Икра кәрт «Питыран» театр моды» тәхи кәщә. Щиты апрәң не тәм хот пўншты пура вўш эвәлт па иса мирн вәты хот вәнта рәпата олаңән айкел тәс. Хутыса рәпата ләщәтты рәхл, ләлн елды ар мирн яма ат вәсы па мосман ат тайсы.

Щи юпийн Якутия мўв Якутск вошәң не Надежда Докторова ясаң вўс. Хўв

Васы мәнты тыләщ 10-11-мит хәтлңәнән Ёмвошн хурамәң ләмәтсүх ләщәтты па ёнтты, щи ләмәтты сүхн яңхты па иса хурамәңә вәлты вер мосман тайты әх вән мирхота әкәтсыйт. Тәм әмәщ мирхот па тынесты ванлтупсы «Югорская коллекция» па «Мўв-авәт па Хәннехә» йис пурмәсәт әкәтты па шавиты тәхеңән унтасн мәнәс.

Мойң әх әмәщ хурамәт ванлтәт. И. Самсонова верум хур

тәхи эвәлт юхтум хәннехә ванлтәс, муй щирн лўв «EIKIRIE» немпи ләмәтты сүх ләщәтты тәхи пўншәс па хутыса интәм рәпатайл, мәнл.

Етн пәда мойңә юхтум мира әмәщ ванлтупсәт алыты питсыйт.

«Хурам сүхта: ими дыл лавәлтты ут» немпи хурамәң ванлтупсы Ёмвошәң не Инесса Скрыбина ләщәтәс. Тата сүхта па сәк эвәлт йилуп щирн верум тўрлопсәт па па хурамәт шивәдәты па ләтты рәхәс.

«Югра мўв воньщумут» немпи ванлтупсы Ирина Быкова ләщәтәс. Тәм верәң, ими Нижневартоск вошн тынаң кев эвәлт хурамәт: пәл рәнтәт, ләйтәт, сәк келәт па па хурамәт верты тәхи пўншәс. Әмәщ, щи хурамәт, нўр Югра мўвн енумты вөньщумутәт хураспет. Тәм вер Ирина Быкова 2019-мит ол вўш эвәлт тәты питәс.

Увәс мўв няврелдўв искусствайт вера вәндтәты тәхийн рәпитты хуят Наталья Сайнакова «Йис верәт хўват» ванлтупсы верәс. Айлат әх вәндтәты хуят эвидал-пухлал, пида хўл сүх эвәлт верум пурмәсәт па ләмәтты сүхәт мира ванлтәсәт. Щит ищи вера әмәщ па хурамәң ванлтупсы вәс.

«Югра мўв питы сорни» немуп ванлтупсы Гюлар Шахвердиева ләщәтәс. Тәм морты мўв мирәт эвәлт хуят Ёмвошн вәл па рәпитл. Лўв верум пурмәсәл ищи әмщәт. Хәнты мир хәншет, щит хәтл, хот, навәртне па па утәт лўв әмщә хот питәра эхтум щосәта, венш вантты вән вухәта ләщәтәс.

Алена Черкашина «Увәс мўв хурасәт» немпи тўра йирты ольпәң ай ухшамәт ванлтәс. Тәм ухшамәт лўв Ёмвошн ләщәтәл.

Югорск вош эвәлт юхтум не Марина Ростоккина «Щәщқан сүх рўщ мўв» немпи ёрнасаң ванлтупсы тәс. Тәм не щәщқан сүх эвәлт рўщ мир ёрнасәт па аканят ёнтты тәхи тайл.

Удмуртия мўв эвәлт юхтум имеңән Н. Касаткина па И. Кондратьева ванлтупсыя удмурт мир мой пәта немасыя не па хә ләмәтсүхәт тәсәң. Щи тумпи не па хә хурамәт вантты ищи веритсўв.

Ма нәмәслум, тәм вәйтәнтупсәт мўңева вера мосләт. Вантә, ин вәлупсийн йис па йилуп щирн ләщәтум па ләмәт сүх мет әмщә па хурамәңә кәл. Ләмәтты сүх хўват уша верты рәхл, мәта мир эвәлт тәм хәннехә вәл.

Путәр хәншәс:
Ирина Пословская

Увас мирев тал тэрүм кэсупсэт

Сэрханл мўвн васы манти тылэщн 9-мит хэтл эвэлт 14-мит хэтл вэнта увас мирев тал тэрүм кэсупсэт вэсэт. Увас мирев кэсупсэт – щит мўң Ёмвош округ Югра мўвев эмэщ верэт. Щи кэсупсэт увас мирев йис вэлупсы эвэлт тывум верэт: вой-хўл велпэслэты пищэт эвэлт, вўды тайты пищэт эвэлт.

▲ Андрей Дорофеевич Филиппов кэсты ёх пила

▲ Нявремэт кэсты вэндтэты хуятэт

Там кэсупсыя сот мултас айлат ёх юхэтсэт, дыв мўң Югра мўвевн арсыр муниципальной мўвэатн вэлты ёх. Тамэщ кэсупсэт 1960-мит олат вўш эвэлт тывты питсэт. Кашэң ол мўң мўвевн хўл каталды, вой велпэслэты па вўды тайты ёх хэтлэт верэнтсыйт, щата иса пўш ёх кэсман вэсэт. Ин Югра мўвн щимэщ ёмэң хэтлэт хулна ищи вэллэт.

Там хэтлэтн увас мир кэсупсэт пела вера ар мир эмэщдуман вэллэт, щи пата тамэщ кэсупсэт еллы яма мэнлэт, увас мирев вэлты ай вошатн мет вана тайлдайт. Увас мирев кэсупсэт Югра хуца кэца ёхн ищи вана тайлдайт. Мўң мўвев хуца вэлты кэсты ёх Российской Федерация луваттын мет сыяңа вэллэт. Ар пўш лыв рекордат вандтэсэт. Эхэл шэпи навэрты тэхийн мет ёраңа вэс Александр Тасьманов, лўв немл Гиннеса киникая хэншман вэл. Тынщэң тэхты тэхийн Юрий Тарлин мет сыры питман вэл, лаюм ёвэлды

тэхийн – Олег Почепецкий.

Увас мир кэсупсы тэхийн мет вэн тренера вэлты ики Олег Андреевич Хатанев ясаңан:

» Ёмвош округ увас мирев кэсупсы верэт хуца мўң хэлум сыр нэптуп айлат ёх тайлўв. Щит 11-13 олуп нявремэт, 14-15 олуп айлат ёх па 16-17 ола ювум пухэт па эвет. Кэсупсы етшэты юпийн мўң нух питум нявремэт эвэлт команда верлўв, щит 2024-мит олн лыв иса тэхетн кэсмэн яңхты питлэт. Тамхэтл мўң 9 команда тайлўв 9-мит муниципальной мўвэат эвэлт. Иса тыв 110 кэсты ёх юхэтсэт. Щит Югра мўвэат эвэлт, муй тэхийн увас мирев кэсупсы мет вана тайла. Тамев етшэл па щи, мўң Россия мўвэат хўват округев сыйлды пата янхты питлўв. Мўң тамэщ тэхетн кэслўв: юх пила хэхэллўв, щит 1-2 па 3 верста, лаюм ювэлтлўв, тынщэң вал эхтыя вуцкэлўв, эхлэт

элты навэрлўв, хэлум пўш пэрүмман навэрлўв.

Там кэсупсы олаңан рекорд верум хэннэхэев Александр Павлович Тасьманов путэр тайс:

» Тамхэтл Югра мўвн мўң тал тэрүм кэсупсэт верлўв, ёхлўв хэлум щира ортсэлўв, нэпэтла пела вантман. Кэсупсы Сэрханл мўвн Барсово вош хуца версўв. Мет лавэрт кэсупсы – щит эхэл элты навэрты вер. Пата 16-17 ола ювум айлат ёх

пата 50-70-50 см вўтат па хўват эхлэт верман вэллэт, па нявремэт пата 40-60-40 см. Эхэл эхты навэрты тэхи Барсово вошн «Лидер» тэхийн вэл. Пата щи мултаса па хэлум пўш пэрүмман кэссэт, ёр вандтэсэт. «Олимпия» рўтыщэты тэхи хуца нявремэт юх ёшн каталдман хэхэлсэт па Белый Яр кэрт совхоз хэр мўв тэхийн ёхлўв лаюм ювэтсэт.

Кэсупсы етшум юпийн тамэщ ёх олаң тэхета питсэт. Иса тэхетн кэсман

▲ Эхэл элты навэрл

Кәсүпсыя юхтум ёх

тәмәщ командайт сырыя вәсәт: олаңмит тәхи – Нефтеюганской район; 2-мит тәхи – Ёмвош район; 3-мит тәхи – Сәрханл район.

Айлат ёх команда, пухәт па эвет (16-17 ол): олаңмит тәхи – Нефтеюганской район; 2-мит тәхи – Урай вош; 3-мит тәхи – Ёмвош район.

Айлат ёх команда, пухәт па эвет (14-15 ол): олаңмит тәхи – Нефтеюганской район; 2-мит тәхи – Сүмәтвош район; 3-миттәхи – Нижневартоск вош.

Айлат ёх команда, пухәт па эвет (11-13 ол): олаңмит тәхи – Нижневартоской район; 2 тәхи – Сәрханл район; 3 тәхи – Нефтеюганской район.

Айлат ёх юкан тәхетн нух питсәт: О.В. Фёдорова, А.А. Литунов, Е.П. Хозяинова, А.Р. Кашапов, К.С. Иуси, Н.В. Сухих.

Әхәл элты навәрты тәхийн мет нух питсәт: А.И. Лялькин, К.Д. Хабибуллина, С.А. Бас, А.Р. Галеева, Н.В. Сухих, А.А. Важенина.

Тынщаң вал әхтыя тәхты тәхийн мет сырыя питсәт: О.В. Федорова, А.А. Литунов, Е.П. Хозяинова, А.Р. Кашапов, К.С. Иуси, М.А. Фальченко.

Лаюм ёвәлты тәхийн олаңмит тәхия питсәт: О.В. Федорова, Н.И. Манков, А.Р. Галеева, В.Е. Тростин, А.А. Важенина, И.Р. Белялов.

Юх пида хәхәлты тәхийн олаңмит тәхи вүсәт: К.Д. Хабибуллина, А.И. Лялькин, В.В. Рева, С.А. Важенин, А.А. Важенина, Н.В. Сухих.

Хәлүм пүш пәрүман навәрты тәхийн олаңмит тәхи вүсәт: К.Д. Хабибуллина, Г.К. Кравцов, А.С. Хананова, Ф.В. Сальников, А.А. Ващенко, Н.В. Сухих.

Хутыса кәсүпсы мәнәс, щи олаңән кәсүпсыя яңхум эви лупәс:

» Ма нөмөт Ангелина Германовна Аликова. Ма Касум вошн интернатн вәллүм, ашколайн вәндтәйлдүм, 13 ола йисум. Сөма питсум па енүмсум Әхәт юхан картән. Увәс ёх кәсүпсыин ма 2 ол мәр кәссум. Сүсн Сәрханл районән мәнөма вера әмәщ вәс кәсты. Щив мүң Касум вош эвәлт вет хуят юхтыйдсүв. Щәта ма кимәтмит тәхия питсум, хән лаюм ювәтсум. Па хәлмиттәхия ёша павәтсум, хән вал әхтыя тынщаң

Вантләт, муй вүрн навәрд

Тынщаң вала вушкәл. П. Молданов верум хурәт

вушкәсум. Ма вәндтәты хәәм – Александр Павлович Тасьманов, лүв мүң пидава вера яма, сәмәңа рәпитл.

айлат ёх дыв елды Россия луваттыин ар мүв сүңән елды кәсты пилдәт, ин олаң кәсты верәт тәп олңитсайт.

Тәд тәрүмн кәсты верәт пүншум тәхия юхтум

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Сето мир арәт елды тәлыйт

Ям арат ол юхды Выборг вошн финно-угорской па самодийской мирәт вән ёмәңхәтлән сето мир «Tsirgukoso» («Пушхиет») немпи ариты тәхи нявремәт хурамәңа арисәт. Ши тәхи кәщә не Елена Юкувна Вариксоо пида вәйтантийлсум па путәртсум.

Елена, мет сыры нәң ол-ценән еша путәрта.

– Ма лыпәт хойты ты-дәщ 14-мит хәтлән 1993-мит одн Псковской область Печорской район Изборск кәртән сема питсум. Щәта 2011-мит одн лицей етшуптәсум. Щәлта ипүдәң Сигово кәртән «Музей-усадьба народа сето» хуща рәпитсум па Псковской государственной университетн менеджмента вәнл-тыйлдсум. Ши тәхи 2016-мит одн етшуптәсем.

Щәлта «Музей истории города Печоры» хуща рәпитсум па елды Псковской университетн исторической факультетн вәнл-тыйлдсум, щит 2020-мит одн етшуптәсем.

2019-мит ол вүш эвәлт Печорской лингвистической гимназиян нявремәт сето ясаңа вәнл-тәлум па ариты тәхи тәлум.

Нявремәт ариты тәхел олаңән еша путәрта.

– Тәм вән ёмәңхәтлән нәң «Tsirgukoso» («Пушхиет») немпи ариты тәхев нявремәт арәт хәләнтсән. Щит 2003-мит одн Печоры

▲ «Tsirgukoso» («Пушхиет») ариты тәхи нявремәт ариләт.
Л. Гурьева верум хур

вошәң ясаңәт вәнл-тәты лицей хуща ләщәтман вәс. Шив әнтә тәп сето нявремәт яңхләт, па мирәт эвет-пухәт ищи сето ясаң вәнл-туман ариты вәнл-тыйлдәт. Мүң ансамблева 10-17 олаң луват нявремәт яңхләт. Мүң хущева ищи щимәщ нүша вәл – рәт ясцев айлтыева вәтшәлүв. Юдн күтәдн путәртләт ки, нявремәт рәт ясаң тәйләт.

Лыпәт хойты тыдәщ 2020-мит ол вүш эвәлт сето ясаң вәнл-тәты пәта йилуп учебникәт етсәт. Шеңк ләңхалүв, дәдн

нявремәта рәт ясцев әмәщ вәнл-тәты ат вәс па тәм ол мәр рәт ясаң ән вәты нявремәт путәртты питсәт.

Муйсәр арәт нын ариләты?

– Хәнты сето ёх Псковской область хуваң яңхсәт па йис арәт әкәтсәт. Ин мүң щитәт арилүв. Ищиты сето мир па хон пеләк Эстония мүнв вәлләт, итәх пурайн мүң шив фестивалята яңхийлүв па уша верлүв, муй щирн лыв вәлләт, муй щирн йис вәлупсәв елды тәләт, муйсәр арәт лыв ариләт.

Мүң ансамблев Псковской область хуваң па Россия мүйев арсыр вән ёмәңхәтләта яңхлүв.

Псковской область кәщайт вухн нәтләт?

– Па муй. Мүң хущева кәтсәт мултас сето мир вәл. Псковской область кәщайт немасыя «Развитие культуры народа сето» поступсы ләщәтсәт. Ши

поступсы хуваң сето мир йис вәлупсы, ясаң давалды верәта вухн нәтлүйт. Мүң нявремәң ариты тәхева ищи вухн нәтләт арсыр ёмәңхәтләта яңхты.

Сето мир ләмәтсухәт ёнт-ләты?

– Ин мүң ләмәтсухлүв – щит хәнты вән аңкаңкилүв, щашилүв ёнтсәт, щитәт 150 мултас ола щит йисәт. Вантә, ма ёрнасем XIX-мит нәпәтн ёнтман вәс. Тәм ванән мүң па хон пеләк Эстония мүйва яңхсүв, щәта 13 щурәскем сето мир вәлләт, лыв хулна щәшкан верләт. Ин Сигово кәртән вәлты «Музей-усадьба народа сето» тәхи рәпатнекәт щит вер лылнуптәсәт. Мүң лыв эвәлтәла ищи щит вера вәнл-тыйлдүв.

Ма ин сето мир хәншет пида посәт, әнтуп келәт тыйлум па па шүкщәты верәта вәнл-тыйлдүм.

Тәм вән ёмәңхәтл олаңән еша путәрта.

– Мәнәма па нявремәта шеңк әмәщ вәты, муйсәр арәт рәт финно-угорской па самодийской мирлүв тәйләт. Лыв пеләла вант-тәвн ищи ариты, якты, етнхотәт алыты вәнл-тыйлдүв.

Ешәк Елена Юкувна, рәт финно-угорской мирәт ёмәңхәтл пида! Елды рәт сето мирән йис вәлупсы па ясаң давалман тәяты па елды туваты! Вән щемьяйн и мир – щит ищипа вән тәщев!

Елена Вариксоо пида путәртәс:
Людмила Гурьева

ВЭЯТН ЩИ ОЛӘҢҢ

Сето (сету) – ай финно-угорской мир. Ар пеләк Эстониян вәлләт, Россия Псковской область Печорской районән кәтсәт сето хуят вәлләт. Учёной хуятәт ясаңәт щирн, йис пурайн рүщ мир увәс пелка мәнмелдн чудь мир пида вәйтантийлсәт. Чудь – щит сето па эстонцәт, лыв ищи мүйва-йиңка пойкщәсәт. XV-XVI-мит нәпәтн православной мира йисәт. Йистелдн рүщ мир пүңәдн вәсәт, щирн лыв ләмәтсухләл еша рүщ хураспет. Лыв латинской пуквайтн хәншләт.

И хÄтл, мУң, вÄнлТÄты ёх юкана вÄсУв

Васы мÄнты тылÄщ 5-мит хÄтлÄн Иван Федотович Пермяков немпи ПолнавÄт кÄртÄң Äшколаевн «День самоуправления» хÄтл вÄс. Мосл лупты, хуты йилуп вÄнлТÄты ол олңитум пура вУш эвÄлт вÄнлТÄты ёхлУв нявремÄт пида щи хÄтлÄ лÄщÄтылДты питсÄт.

^ ВÄнлТÄты ёха йма ясÄт лупсУв

«День самоуправления» хÄтлÄн нявремÄт Äшколая алÄңшÄка юхÄтсÄт, дÄлн вÄнлТÄты ёха лыв ёмÄңхÄтлÄлн ар йм па хошум ясÄң лупты.

ЁхÄт хулыева нявремÄт линейкайн ÄктÄщсÄт па вÄнлТÄты ёх эвÄлт партупсÄт вУсÄт. КÄщÄ юкана хÄ па лУв дÄңкÄр неңÄл лупсÄңÄн, щи хÄтл Äшколайн иса йма мÄнл.

Елды итэх нявремÄт ёрÄңа-щомÄңа йиты урока, итэх па арсыр урокÄтÄ ара мÄнсÄт.

ТÄм хÄтл кашÄң нявремÄт вÄнлТÄты ёх вердÄл тÄсÄт. Ма, вантÄ, Äшкола кÄщÄ дÄңкÄр неңÄв Анастасия Евгеньевна Вахат (Себурова) юкана вÄсум. КÄщÄ хÄев партупсы хУват верÄт па хÄнты ясÄң урок тÄсум.

^ Юнтман урок ÄмшÄ мÄнл

ХÄтл сухнум елпийн хулыева нявремÄт вÄнлТÄты ёхлУв пида ийха ÄктÄщсÄт па путÄртсÄт, муй вУрн «День самоуправления» мÄнÄс, кен муй ÄнтÄ вÄс па па верÄт олÄңÄн ясÄң тÄсÄт.

ÄмшÄ мÄнÄс, нявремÄтÄ шеңк мÄстÄс. Елды, мосÄң, итэх нявремÄт йна па вÄнлТÄты ёха йилДÄт.

Юхи хÄщум артÄн кашÄң учитель юкана вÄлум няврема «Сертификат» непек ёшÄ мÄсы. ТÄм хÄтл

Анастасия Афанасьева,

ПолнавÄт кÄртÄң Äшколайн 9-мит классÄн вÄнлТÄтылДты эви

^ А.Е. Вахат рÄпатАел олÄңÄн путÄртÄс

^ «ХÄнты ясÄң» урок пурайн

^ Мирхотн мÄнум хÄтл олÄңÄн путÄртÄсÄт

Хурасӑт мӱнч верлӱв

Кашӑн хӑннехӑ пӑта мулты верты щир лутӑн па мосты вера вӑл. Лӱв верты пурмӑсладн тӑйты нумӑслал-сашдал ванлтӑл. Вӑндата йовум па кӑшаңа вӑлты хӑннехуятӑт пӑта щит мет мосты вера вӑл. Лыв вертутӑн вер унтасн мир пидӑ вӑйтантилӑт, пугӑртлӑт, дыв тӑйты щирлад ванлтӑлӑт.

Тӑм сӱс ай тӑхет потты тылӑщ олаңмит хӑтлӑн Нуви сӑңхум вош «Югра дылңуптӑты» тӑхи кӑща не Ирина Фирсова Сӱмӑтвош района Игрим воша йӑңхӑс. Щӑта лӱв «Всероссийское общество инвалидов» тӑхия луңты вӑндат па кӑшаңа вӑлты ӗх пидӑ вӑйтантилӑс па дывел вертутӑн вера вӑндтӑс.

Щи тӑхийн пирӑщ хӑн-

И.К. Фирсова Игрим неңӑт пидӑ

нехуятӑт пӑта немасыя кружок тӑхет рӑпитлӑт, хута лыв сыр-сыр ӗмӑщ пурмӑсӑт верты щир тӑйлӑт. И.К. Фирсова щи олаңӑн щиты лупӑс:

» Ма мастера-наставника па волонтерӑ вӑл-

ВӐЯТН ЩИ ОЛӒӒӒН

И.К. Фирсова Россия народной мастер нем тӑйты ими. Лӱв хӑнты мир культура щирӑт лавӑлды лауреат нем тӑйл. Ирина Кузьминична Нуви сӑңхум вошн «Югра дылңуптӑты» тӑхи кӑща неңа вӑл. И.К. Фирсова тӑса па хурамӑңа ӗнтӑсты хошл. Ванкӱтлӑ лӱв унтаслн Нуви сӑңхум вошн па район луваттӑйн вертутӑн мир пӑта вӑйтантилӑс, пурмӑсӑң-лӑмӑтсухӑн ванлтупсӑт, верӑнтты-шӱкӑщӑты вӑндтӑты хӑрӑт, сыр-сыр кӑсупсӑт тывлӑт.

лум, ӗнтӑсты па сыр-сыр ӗмӑщ пурмӑсӑт верты хошлум. Мӑнема арсыр вертутӑн хӑннехуятӑт пидӑ вӑйтантилӑс шӑңк ӗмца вӑл. Тӑм пӱш Игрим вошн тунты пидӑ рӑпитты вер ванлтӑсум. Ма Игрим вош «Всероссийское общество инвалидов» тӑхи кӑща неңа Галина Титовная па вертутӑн кружок тӑхи тӑты неңа Татьяна Анатольевна вӑн пӑма-щипа ясӑт луплум. Ну-

ви сӑңхум па Сӱмӑтвош районӑн хӑннехуятӑт кӱтӑлн лӑхсӑңа па и нумӑсн рӑпитты па вӑлты щир тӑйлӑт.

Хӑн вӑндата йовум хӑннехӑ мулты мосты па ӗмӑщ вера кӱншемӑл, лӱв елды вӑлты ӗр па нумӑс тӑйл.

Ирина Молданова хӑншум айкел хӑнты ясӑн тулмащӑс: **Надежда Вах**

Тунты пидӑ рӑпитты вӑндтӑйлӑт

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№20 (3632), 19.10.2023

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО-Югры

Редакция

Директор, главный редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Вах Н.И.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж **2166** экз.
Заказ **4998**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.